

Oppivelvollisuuden laajentaminen

Talous ja Nuoret TAT ry:ltä on pyydetty lausuntoa oppivelvollisuuden laajentamiseen. TATin lausunnossa otetaan kantaa oppivelvollisuuden laajentamiseen ennen kaikkea nuoren saaman ohjauksen näkökulmasta. Lausunnon perusteissa hyödynnetään vuosittaista TAT Nuorten tulevaisuusraportti -tutkimusta. Tutkimukseen vastaa vuosittain 10 000–14 000 yläkoululaista, lukiolaista ja ammatillisen toisen asteen opiskelijaa. Vuoden 2020 tulokset julkaistaan elokuussa. Tänä vuonna yläkoululaisia oli vastaajista 5 905, lukiolaisia ja ammatillisia opiskelijoita yhteensä runsas 3 000.

Talous ja Nuoret TAT ry tukee valtioneuvoston tavoitetta nostaa koulutus- ja osaamistasoa. Se on Suomen tulevaisuuden kannalta kivijalka. Tavoitteen saavuttaminen ei mielestämme edellytä uuden oppivelvollisuuslain säätämistä, vaan tavoitteeseen voidaan päästä nykyisiä toimintoja kehittämällä muun muassa ohjauksen osalta. Oppivelvollisuuden laajentamisen edellyttämä maksuton toinen aste syö niukkenevia koulutusresursseja kohdentamalla taloudelliset resurssit sinne, mikä ei paranna itse "tautia": tutkinnon suorittamista loppuun toisella asteella.

Suurin osa peruskoulun päättävistä jatkaa opintoja toisella asteella. Vain yksi prosentti ei lopulta aloita toisen asteen opintoja. Yhteishaku siis toimii järjestelmänä. Ongelmana on sen sijaan ammatillisen toisen asteen opintojen keskeyttäminen. Tätä joukkoa on vuosittain runsas kahdeksan prosenttia. Keskeyttämisen taustalla on ennen kaikkea epäonnistunut alavalinta. Epäonnistuneen alavalinnan tehneelle nuorelle keskeyttäminen voi toki olla myös helpotus ja uusi mahdollisuus löytää itselleen sopiva juttu, mutta samalla se voi merkitä koulutuspolun katkeamista ja mahdollisesti arjen kriisiytymistä.

TAT Nuorten tulevaisuusraportti 2020 -tutkimuksen mukaan nuori tekee ison päätöksen jatko-opinnoista herkässä ikävaiheessa tukeutuen varsinkin opinto-ohjaajaan ja lähipiiriinsä (vanhemmat, kaverit). Ammatillisen toisen asteen valitsevan nuoren vanhemmista vain 18 prosentilla on korkeakoulutausta. Lukio-opinnoista haaveilevilla vastaavasti yli 70 prosentilla. Jatko-opiskeluvalinnat ovat edelleen 2020-luvun Suomessa vahvasti periytyviä ja segregoituneita. TAT Nuorten tulevaisuusraportti 2019 -tutkimuksessa varsinkin tyttöjen esikuva on oma äiti. Tämän vuoden tutkimuksessa tyttöjen TOP 3 alatoiveena ovat terveydenhuolto, matkailu- ja ravintola-ala sekä sosiaaliala. Pojilla vastaavasti teknologiateollisuus, maanpuolustus ja telekommunikaatioala. Sinänsä alatoiveet ovat järkeviä, mutta herää kysymys, kuinka paljon osaamispotentiaalia jää käyttämättä, kun alatoiveet ovat ahtaita ja sukupuoleen kiinnittyneitä. Onko tämä 2020-luvun Suomen niin sanottu pirullinen haaste?

Opintojen keskeyttämisen vähentämiseksi ammatillisella toisella asteella katse pitää olla perusopetuksessa. Ensisijaisesti on varmistettava, että kaikilla peruskoulun päättävillä on edellytykset pärjätä toisella asteella. Lisäksi perusopetuksen ohjausta tulee kehittää. TAT Nuorten tulevaisuusraportti 2020 -tutkimuksessa puolet yläkoululaisista oli tyytyväisiä jatko-opintoihin ohjaamiseen. Edelliseen vuoteen verrattuna tulokset olivat tältä osin hiukan parantuneet, mutta kirittävää silti on. Tulos kertoo opinto-ohjaajien vaikeudesta viestiä mitä koulutussektorilla tapahtuu. Onnistunut opinto-ohjaus edellyttää ajankohtaista ja paikkansapitävää tietoa erilaisista vaihtoehdoista.

Kaikkien vastaajien tyytyväisyys ohjaukseen vähenee edelleen, kun kysytään työelämään ja urasuunnitteluun liittyvää ohjausta. Trendi on ollut laskeva vuodesta 2016 alkaen. Yläkoululaisten kohdalla urasuunnitteluun saamaan ohjaukseen on tyytyväisiä vain 17 prosenttia. Myös lukiolaisten ja ammatillisten opiskelijoiden kohdalla tyytyväisyys on alhaista: vain viidennes vastaajista on tyytyväisiä saamaansa urasuunnitteluun. Kun tarkastellaan tyytyväisyyttä työelämätietouden osalta, suurin tiedon tarve on lukiolaisilla (66 % haluaisi lisää), mutta myös lähes kuusi yläkoululaista kymmenestä (59 %) haluaisi lisää työelämätietoutta.

Ammatillisessa koulutuksessa haasteena on edelleen tunnistaa ammatillisten opiskelijoiden tarve saada tietoa jatko-opintoihin liittyen. Heistä yli puolet suunnittelee jatko-opintoja korkea-asteella, mutta vain neljännes on tyytyväinen saamaansa jatko-opintoihin liittyvään ohjaukseen.

Työelämä ja opiskelu toisella asteella on tuotava jo peruskoulussa lähemmäksi tulevaisuuttaan mieltivälle nuorelle. Nuorelle on selvästi erityisen vaikeaa omien vahvuuksien tai kiinnostuksen kohteiden yhdistäminen työelämään.

Keskeiset suositukset:

- 1. Koko koulu on saatava paremmin osallistumaan nuoren ohjaukseen.** TAT Nuorten tulevaisuusraportti 2020 -tutkimuksessa yläkoululaisista vain runsas 10 prosenttia tunnisti muiden kuin opinto-ohjaajan antamaa ohjausta jatko-opintoihin ja urasuunnitteluun. Kaikilta opettajilta on vaadittava kiinnostusta ja kosketuspintaa koulun ulkopuolisesta työelämästä
- 2. TET vahvemmin mukaan tukemaan jatko-opintoja ja urasuunnittelua.** TATin vuoden 2020 alussa tekemän TET-tutkimuksen mukaan TETillä on edelleen vaikutusta nuoren tulevaisuuden valintoihin, mutta sen sisällöt kaipaavat kehittämistä. TET-jaksoilla voidaan purkaa erilaisia stereotyyppisiä sukupuolirooleihin ja eri aloihin liittyviä ennakko-odotuksia.
- 3. Kehitetään kokonaisvaltainen opiskelijälähtöisen vertaismentoroinnin malli, jossa peruskoulun päättäviä mentoroivat heitä hiukan vanhemmat toisen asteen opiskelijat.** Vertaismentoroinnilla voidaan kannustaa nuoria tekemään epätyyppisillisiä alavalintoja ja auttaa heitä omien vahvuuksien tunnistamisessa
- 4. Hyödynnetään entistä paremmin vapaa-ajalla ja harrastuksissa saatua osaamista jatko-opintojen ja alavalintojen tekemisessä.**
- 5. Turvataan eri sosioekonomisista taustoista riippumaton mahdollisuus tehdä jatko-opinto- ja alavalintoja.** TAT Nuorten tulevaisuusraportti 2020 -tutkimuksessa vain 16 prosenttia yläkoululaisista ilmoitti opiskelukustannusten vaikuttavan peruskoulun jälkeisiin opiskeluvaihtoihin. Kolmanneksella näistä vastaajista kumpikaan vanhemmista ei käynyt töissä. Nuoren hyvinvoinnin perustan on oltava kunnossa, jotta nuorten opiskelusiirtymiä sujuvoitetaan.

Lopuksi: ”Jos yhdellä on reppu rikki, miksi kaikkien reput korjataan?”

Helsingissä 10.6.2020

Jenni Järvelä
toimitusjohtaja
Talous ja Nuoret TAT ry

Liisa Tenhunen-Ruotsalainen
johtaja
Talous ja Nuoret TAT ry